

ОСОБЛИВОСТІ ПОЗААУДИТОРНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ СТУДЕНТІВ ВНЗ

А Розглядається проблема організації позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів в умовах переходу до конкурентного середовища ринку праці, зростання потреб у підготовці висококваліфікованих спеціалістів, налагодженні соціальних відносин у суспільстві та вимог до організації дозвілля та відпочинку, що обумовлює суттєве підвищення вимог до виховної роботи.

Ключові слова: позааудиторна діяльність, професійна підготовка, виховна робота, самостійна робота, студентське самоврядування.

Актуальність матеріалу, викладеного у статті. Сучасні вимоги конкурентного середовища ринку праці, нагальні потреби у налагодженні соціальних відносин у суспільстві, особливо між роботодавцями та найманими працівниками, вимоги до організації дозвілля та відпочинку тих, хто вчиться та працює обумовлюють суттєве підвищення вимог до виховної роботи у вищих навчальних закладах. Мова йде не тільки про суто професійну підготовку, формування висококомпетентного спеціаліста, але й про досвідченого комунікатора, який має можливість виступати керівником трудового колективу, бути мотивованим для ефективної організації виробничого процесу, в той же час має активну громадянську позицію, компетентний у соціальних відносинах, є справжнім патріотом. Позааудиторна робота студентів включає як самостійну навчальну роботу студентів із метою підвищення професійної майстерності, так і участь у суспільних відносинах, у тому числі у самоврядуванні студентського колективу, діяльності у групах (гуртках) за інтересами, участь у волонтерських проектах, і, безумовно, вміння вже з перших курсів самостійно заробляти на життя, не очікуючи матеріальної допомоги від батьків чи держави.

Постановка проблеми. Зростання вимог до підготовки фахівців у сучасних умовах включення у ринкову економіку із особливими умовами виробничої взаємодії та нещадної конкуренції, нагальна потреба в ефективній соціалізації з необхідністю потребує суттєвих змін у виховній роботі із студентською молоддю, що особливо актуально у позааудиторній діяльності.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Організація позааудиторної діяльності студентів, форми і способи підпорядкування життя молоді завданням професійної кар'єри, концентрації студентів на навчання, форми мотивації студентської молоді на самостійну роботу відслідковуються ще у працях Сократа, Демокрита, Я. Коменського, Ж. Руссо. Ця проблема розглядається видатними педагогами – В. Троцендорфом, А. Макаренком, К. Ушинським, В. Сухомлинським, С. Русовою, В. Сорокою-Росинським, Дж. Дьюї, С. Шацьким, О. Тисовським, І. Чмолоу та ін. На сучасному етапі науковці А. Ушаков, В. Бондар, В. Полуянов, Н. Пермінова, Г. Матукова, О. Медведєва, Р. Абдулов та ін. розглядають позааудиторну роботу як суттєву складову виховної системи навчального закладу. Способи активізації позааудиторної самостійної роботи досліджували Р. Хмелюк, А. Алексюк, В. Буряк,

Л. Григоренко, Л. Онучак, О. Мартиненко, О. Чиж, Т. Мишківська, С. Щербина, Л. Своїкіна, А. Бутирський, І. Бутирська та ін.

Мета статті полягає у визначенні соціальної значущості та вивченні стану, методів організації процесу позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів.

Вклад основного матеріалу. Позааудиторну роботу студентів можна диференціювати за такими трьома ознаками:

I. Науково-дослідницька робота – участь у наукових дослідженнях, наукових студентських і викладацьких конференціях, конкурсах, наукових олімпіадах, участь у роботі гуртків, наукових студій, педагогічних практик, керівництво гуртками, секціями, науковими товариствами Малої академії наук у школах, будинках дитячої та юнацької творчості, організація шкільних олімпіад, змагань, диспутів, круглих столів тощо.

II. Громадська діяльність – спільна робота у студентському самоврядуванні, участь у волонтерських заходах, у тому числі волонтерська допомога соціальним службам, у зборах, у мітингах і демонстраціях, політичних організаціях і партіях, діяльності профспілок.

III. Позааудиторна діяльність у контексті змістовного дозвілля – активний відпочинок, спортивні змагання, інтелектуальні ігри, спільні вечірки, спілкування у субкультурах тощо.

IV. Самостійна та організована відповідними організаціями та об'єднаннями робота як волонтерська, так і спрямована на отримання прибутку.

Досліджуючи позааудиторні заняття у контексті науково-дослідницької роботи, можна виявити такі:

1. Заняття, що ставлять за мету розширення власної компетентності як майбутнього кваліфікованого працівника. До таких занять належать індивідуальні чи групові заняття з педагогом чи педагогами. Дослідження показало, що такі заняття особливо розповсюджені у Київському державному вищому музичному училищі імені Р. М. Глієра (Київському інституті музики імені Р. М. Глієра). Тут абсолютна більшість студентів визнали в інтерв'ю, що вони займалися чи займаються з репетитором (педагогом) поза навчальними планами для того, щоб набути вищій рівень кваліфікації і бути затребуваними на досить обмеженому ринковій музичних послуг, а також для того, щоб легше відіграти академконцерт, здати відповідні заліки та екзамени. Щоправда, репетиторство напряму законодавством, однак, досвід традицій педагогічної практики, в тому числі і музич-

ної галузі педагогіки, однозначно підтверджує, що без позааудиторних занять із педагогом-репетитором жоден з видатних музикантів ще не обійшовся. Такі позааудиторні заняття носять в основній своїй масі індивідуальних характер і, безумовно, сприяють формуванню позитивної соціальної спрямованості студентської молоді, хоча б уже тим, що забезпечують вищий рівень кваліфікації молодих музикантів. Заборони тут не працюють, тим більше, що обидві сторони максимально зацікавлені у таких позааудиторних заняттях.

2. Заняття, які проводить кваліфікований педагог для того, щоб розширити обсяг знань, який здобули студенти з його предмета. Зазвичай такі заняття реалізуються у вигляді гуртків, секцій, спецкурсів і факультативів. У дослідженні було розглянуто тільки ті з них, які не можна було віднести до аудиторних занять. Головна відмінність – неформальний характер, заняття проводяться понад навчальний час, у планах кафедри таких занять немає, і, відповідно, немає у навантаженні педагога, тобто такі заняття не оплачуються державою. У традиціях української педагогіки така форма позааудиторної роботи мала і має місце, оскільки ґрунтується на справжньому ентузіазмі захопаних у свою спеціальність педагогів [1]. Скажімо, видатний учений, лікар і педагог М. Пирогов критикував лекційні заняття, віддаючи перевагу практичній хірургії.

Професори Київського університету імені Св. Володимира на початку ХХ ст. активно організували студентські наукові студії-гуртки, до таких керівників належали історик та етнограф М. Довнар-Запольський, історик професор О. Северцов, професор-природознавець М. Андрусов.

Один із найзнаніших істориків того часу В. Антонович організував засідання українознавчого гуртка у себе вдома, допускаючи студентів до своїх нумізматичних колекцій та архівів унікальних стародруків і археологічних знахідок [4, с. 91]. Така позааудиторна робота генерувала особливий зв'язок між викладачем і студентами, формувала унікальний стиль взаємин і, одночасно, сприяла передачі наукового стилю дослідницької роботи, – фактично – стиль першої в історії України наукової історичної школи, яка заклала підвалини сучасної історичної науки. Достатньо зазначити, що до числа учнів В. Антоновича, які брали участь у його позааудиторних заняттях, належать такі відомі вчені-історики, як Д. Багалій, П. Голубовський, М. Грушевський, М. Довнар-Запольський, І. Лінниченко та ін. [6].

Окрему сторінку позааудиторної діяльності в Україні займає історія Українського таємного університету. Тут маємо зовсім унікальний досвід, оскільки **ВСЯ ДІЯЛЬНІСТЬ** цього навчального закладу проходила позааудиторно. Вимоги про створення українського університету сягають середини ХІХ ст. Ініціатива йшла як від українських професорів, які входили до Товариства Наукових Викладів імені Петра Могили, Наукового товариства імені Т. Шевченка та Ставропігійного інституту та Братства при греко-католицькій церкві Успіння Пресвятої Богородиці, так і від самих українських студентів.

Важливою частиною позааудиторної роботи студентської молоді у контексті розширення академічних знань, умінь і навичок виступають консультації викладачів. Варто підкреслити, що така форма позааудиторної діяльності має різну значущість на перших курсах навчального закладу порівняно з останніми. Позааудиторні консультації принципово важливі та значущі саме на перших курсах, оскільки внутрішня логіка навчання суттєво різниться від тої, яка вже знайома студентам, які тільки-но закінчили середню школу. Саме тому важливо розпочати навчання із системи консультацій, яку проводить куратор групи для ознайомлення першокурсників із системою навчання, кредитною системою, предметами, які будуть вивчатися, відповідними планами навчальної та виховної роботи. Більш того, кваліфікований куратор знайомить студентів навіть із особливостями спілкування з окремими викладачами – професорами та доцентами. Такі консультації куратора групи найкраще організувати у вигляді бесіди, поради, знайомства, у неформальній педагогічній ситуації: за склянкою чаю чи карафкою кави. Частиною такої консультації може бути своєрідна екскурсія по навчальному закладу, із тим, щоб студент не шукав місцезнаходження деканату, ректорату, лабораторій, аудиторій та, скажімо, медпункту. Обов'язковим і важливим елементом має стати ознайомлення із технікою безпеки у навчальному закладі і на його навколишній території та з проблемами дисципліни та охорони здоров'я студентів (не курити, не вживати спиртного взагалі і на території навчального закладу в тому числі і т. п.).

Консультації з предметів – право та обов'язок кожного викладача. У той же час такі консультації належать до числа прав кожного студента. У кожній кафедрі має бути відповідний графік консультацій. Утім, такі консультації належать до числа аудиторних занять, оскільки вони формально сплавані й оплата викладачеві за такі консультації здійснюється за рахунок навчального навантаження, у всякому випадкові на експериментальних майданчиках. Інша справа – консультації позааудиторні. Спостереження підтверджують, що після кожної лекції частина студентів залишається для того, щоб поставити запитання викладачеві, – для того, щоб отримати додаткові пояснення для кращого розуміння матеріалу, навести приклади з власної практики, або навіть декларувати свою незгоду з деякими твердженнями та висновками викладача. Можна навіть зробити дещо гіпотетичне твердження про те, що кількість та якість таких запитань є суттєвим показником того, наскільки зацікавила студентів така лекція як методикою викладання, так і самим своїм змістом. Такі короткотермінові консультації проводяться на перервах після заняття і є своєрідною реалізацією системи із зворотнім зв'язком між викладачем і студентами. За великим рахунком, такі позааудиторні консультації під час перерви – не найкращий педагогічний метод. Вони, безумовно, порушують право і викладача, і студента на відпочинок, який, власне кажучи, і реалізується під час перерви. Тим не менше, такі консультації неминучі, й ігнорувати їх, відмовлятися відповісти, незалежно від мотивації – суттєва педагогічна

помилка, незважаючи на те, що така відмова породжує роботу на спрацювання, зношеність. Спонтанні консультації – важливий чинник мотивації студентів до навчання через процедуру зацікавлення їх до змісту самого предмета навчання.

Необхідно розрізняти у таких спонтанних консультаціях перші одну-дві перерви, коли частина студентів не стільки цікавляться самим предметом і змістом лекції, яку провів викладач, скільки технологією майбутнього відпрацювання кредитів, – що треба зробити для того, щоб успішно здати предмет? Після зрозумілої відповіді для тої частини, які цікавляться виключно технологією отримання відповідної високої оцінки, така частина студентів перестають вдавати із себе зацікавлених і відновлюють цікавість до предмета та до особистості викладача тільки перед заліком із наполегливою проханям-пропозицією зарахувати автоматом.

Залишаються тільки ті, кому цікавий сам предмет і викладач, який його веде. Зазвичай, від початку, діапазон поставлених запитань достатньо широкий, від питань загальної методології – їй присвячено перші декілька пар, і до розповіді про те, що студент уже знає, що має продемонструвати зацікавленість перед викладачем у предметі. Студенти із академічною здібністю як теоретичною, так і практичною, прикладною, а нас вони цікавлять у контексті дослідження найбільше, – намагаються краще зрозуміти те, що викладач розкрив під час лекції, про зв'язок із уже набутими знаннями (актуалізація опорних знань, власне кажучи), про зв'язок із іншими предметами, про важливість саме цього предмета для практичної роботи в майбутньому («А де це використовується на практиці?»). Щоправда, серед таких студентів є такі, що намагаються примелькатися. Точніше – намозолити очі, маючи сподівання, що під час неминучого оцінювання їм зарахують імітовану зацікавленість. Найкращий спосіб відокремити дійсно зацікавлених від імітаторів – дати для доповіді-дослідження на найближчий чи трохи віддалений семінар коротку, але обов'язково пошукову доповідь. Ті зі студентів, хто йде усвідомленим шляхом формування позитивної соціальної спрямованості студентської молоді у позааудиторній діяльності, будуть радо співпрацювати з викладачем, проявляти зацікавленість у створенні дослідницьких груп-товариств, удосконалюючи свою компетентність.

Два чинники важливі для кожного викладача-науковця. По-перше, доля його учнів як майбутніх кваліфікованих працівників, які мають бути затребуваними, тобто потрібними в майбутньому на ринкові праці, особливо враховуючи, що у цьому дослідженні мова йде про осіб з вищою освітою, які будуть не тільки спеціалістами у своїй галузі, але й керівниками робітничих чи музичних колективів. По-друге, кожен викладач має думати про свою наукову кар'єру. А кар'єра науковця – це не тільки і не стільки захищена докторська дисертація, але й наукова школа, група послідовників, яку він просто зобов'язаний створити і залишити після себе. Студенти, які цікавляться не технологією «здавання» предмета та заробляння кредитів, а самим викладачем (особистістю, науковцем, лідером), змістом його предмета, роботою, спрямованою на

розвиток наукових знань, розширенню загальних і спеціальних компетентностей людства – основа і передумова для створення такої школи.

Кожному викладачеві важливо створити таку соціально-педагогічну ситуацію на заняттях, яка б забезпечила найвищу кваліфікацію для студентів. Це визначається обсягом знань, який відповідає і державним вимогам, і вимогам навчального закладу як автономної юридичної особи. Одночасно викладачеві важливо переконати студентів, що позааудиторна і самостійна робота дозволить їм набутти вищий рівень компетентності, а також дозволить налагодити особливі особисті відносини між собою і з викладачем.

Кваліфікований і відповідальний викладач має не тільки досконало знати свій предмет, але й створити особливе комунікативне поле спілкування із студентами, яке ґрунтується на своєрідному синтезі доброзичливості й вимогливості. Зрозуміло, що найефективніший метод проведення лекції, – створення системи із зворотнім зв'язком, тобто прямий комунікативний контакт із аудиторією, під час якого викладач намагається переконати самого себе, і переконати студентів, що вони засвоїли той оптимальний рівень знань, який містить сама лекція. Тут найважливіша методика – постійна актуалізація опорних знань: «що ви знаєте про це явище?», «Як ви зрозуміли цю думку?» і т. п. Такий педагогічний підхід провокує студентів мислити, розмірковувати, досліджувати, аналізувати, синтезувати отримані знання. Саме така педагогічна ситуація породжує зацікавленість і звернення до педагога за роз'ясненням тих чи інших складних проблем предмета, а також звернення до самостійної роботи, про що буде сказано дещо пізніше.

Важливо зауважити, що педагог має навчитися так побудувати аудиторне спілкування, щоб у студентів виникло нестримне бажання розібратися в усьому діапазоні проблематики предмета і в позааудиторний час. Варто при цьому визнати, що лекції, лабораторні та практичні заняття можуть забезпечити лише обмежений обсяг знань, умінь і навичок, який відповідає програмі курсу. Більше того, кваліфікований педагог здатний вивести студентів під час аудиторних занять на проблемний рівень, продемонструвавши, виявивши, висвітливши актуальні та невирішені питання свого курсу, однак справжнє дослідництво можливе майже виключно на позааудиторних заняттях позааудиторних студентів – гуртках і наукових об'єднаннях як прояв особистої та групової зацікавленості. Позааудиторна діяльність у цьому контексті мотивується тільки тоді, коли педагог-викладач під час аудиторного заняття висвітлює свій предмет на проблемному рівні. Така дослідницька мотивація, яка реалізується у позааудиторній діяльності, виступає значущою частиною позитивної соціальної спрямованості студентської молоді.

На перших курсах ВНЗ більшість студентів знаходиться в постійному пошуку варіантів майбутнього життя. Зрозуміло, що далеко не всі мають бажання присвятити себе академічній науці чи майбутній інженерній або музичній практиці. Є певна частка випадкових людей, які вступили до ВНЗ із причин, які досить далекі від бажання отримати вищу осві-

ту. Діапазон таких студентів досить широкий – від так званої «золотої молоді» обох статей, які шукають розваг і вигідної шлюбної партії і до малоосвіченої молоді, які стала студентами, використовуючи шпаринки у правилах про вступ до ВНЗ, при цьому не маючи для цього достатнього інтелекту.

У цьому контексті йдеться про іншу категорію – тих, хто має дійсне бажання вчитися. Саме вони проявляють себе у таких короткотермінових консультаціях на перервах. Варто вважати, що такі контакти з викладачем мотивовані не тільки бажанням розібратися у поставлених питаннях, але й своєрідною спробою студента привернути до себе увагу, своєрідною пропозицією до співробітництва.

Окремою проблемою у контексті соціально-педагогічного дослідження виступають групові консультації студентів. Зазвичай, їх проводять перед екзаменами, заліками, лабораторними роботами, практикою. Виникають також навчальні ситуації, у яких педагог, обмежений у часі, пропонує студентській групі (інколи за власною ініціативою, інколи на прохання самих студентів чи відповідального куратора) зустрітися для роз'яснення деяких складних питань. Безумовно, такі позааудиторні заняття необхідні, хоча тільки відповідальні та кваліфіковані педагоги проводять їх неформально. Під час таких консультацій не треба забувати, що це – не лекція, а важлива спроба пояснити саме складні питання курсу. Відповідним чином, педагогові варто спиратися і на власну оцінку складності таких питань, і на ті питання, які ставитимуть йому група студентів. У практиці викладацької роботи студентам було запропоновано підготувати всією групою перелік тих питань, які вони вважають найскладнішими й актуальними. Був також застосований ще один, суто соціально-педагогічний прийом – взаємна консультація, коли найбільш добре підготовлені студенти консультували своїх однокурсників. Такі взаємоконсультації, безумовно, сприяли формуванню позитивної соціальної спрямованості студентської молоді у позааудиторній діяльності, оскільки і забезпечували вищий рівень знань, який проявлявся під час іспитів, і оптимізували позитивні соціальні взаємодії у студентській групі.

Саме на цьому етапі варто переходити до наступного етапу формування позитивної соціальної спрямованості студентської молоді у позааудиторній діяльності у контексті наукової діяльності – гурткової роботи.

3. Гурткова наукова робота як соціально-педагогічна проблема. Гурток у ВНЗ може розглядатися як своєрідний соціально-педагогічний осередок. У контексті науково-дослідницької роботи він займає одне з провідних місць, які забезпечують високий кваліфікаційний фаховий рівень, який дуже складно досягти в аудиторній роботі. Гуртки та їхній різновид – наукові студії – найрозповсюдженіший спосіб залучення студентів до наукової роботи, який, крім суто навчального, може мати і практичний результат – у практиці один із таких гуртків отримав грант на так звану госпрозрахункову тему, (грант був іноземним), і студенти не тільки заробили гроші, але й отримали запрошення на роботу за кордон. Гурткова робота вчить працювати ініціативно, творчо, дає можливість глибше розібратися

у науковій проблематиці тої галузі, якій студент має намір присвятити своє життя.

Як уже зазначалося, аудиторна робота несе в собі суттєвий елемент заформалізованості й заорганізованості, який, на жаль, Болонська система не знімає, але тільки поглиблює. Студент прослуховує певний обсяг лекційного матеріалу, за заздалегідь підготовленим рефератом зачитує свій виступ на семінарі, виконує практичне завдання чи відпрацьовує лабораторну роботу за визначеною методикою, набирає відповідний кредит – після чого весь обсяг набутих знань може бути назавжди забутий. Більше того, навіть якщо студент має непересічні здібності інтелектуального та моторного запам'ятовування, значна частина інформації, яку він здобуває під час аудиторного навчання на момент закінчення ВНЗ, встигає застаріти. Практика показує, що набуті знання застарівають ще до того, як вони були набуті, оскільки навчальний процес не встигає за темпами науково-технічної революції. Навряд чи варто зараз вивчати технічні характеристики комбайна СК-5 «Нива» [3], коли є набагато потужніші і обладнані сучасною електронікою комбайни John Deere та CLAAS. Гурткова робота змушує студента до спроби самостійного дослідження великого обсягу інформації, вчить його здібності самостійно у ній розбиратися та використовувати у практичній роботі. Експериментальна робота, яку проводять у гуртку, має суттєво більші ознаки творчості та самостійного наукового пошуку.

Варто зазначити, що, оскільки участь у гуртках здійснюється на добровільній основі, студенти-гуртківці – в більшості своїй колективісти, гуртки об'єднують студентів, для яких немає проблем у колективі, які тяжіють до колективних методів роботи. Такі студенти, колективісти та екстраверти, легко вписуються у колектив, не мають особливих проблем у спілкуванні. Але у кожному колективі є певна частка студентів із інтровертними особливостями психіки, які не мають хисту працювати в колективі. До таких студентів педагогові варто підходити особисто, запрошувати їх до роботи у гуртку, пояснювати цілі й завдання такого гуртка. Власне кажучи, залучати до роботи. Такі студенти у більшості своїй вдячні за таке запрошення, оскільки чи не вперше на них звернули увагу, і, зазвичай, добре працюють у гуртку.

Можна зробити висновок, що позааудиторна робота базується на таких принципах [7; 8]:

1). Принцип мотивації навчання зв'язком навчання з основними життєвими потребами. Реалізація цього принципу дозволяє забезпечити тісний зв'язок позааудиторної роботи з умовами сьогоденного життя і потребами набуття професійної та соціальної компетентності студентів – майбутніх кваліфікованих працівників і керівників. Основні умови реалізації цього принципу полягають у тому, що студента необхідно переконувати в тому, що його компетентність затребувана у суспільстві, а навчальний заклад забезпечує достатній рівень надання такої компетентності. Більш того, саме позааудиторна робота значною мірою може розширити можливості компетентнісного розвитку студентської молоді.

2). Принцип комунікативної активності студентів у соціально-педагогічному контексті. У позаауди-

торній діяльності діють дещо інші умови комунікативності. Педагог і студенти, як уже зазначалося, знаходяться у дещо інакших соціально-комунікативних відносинах порівняно з тим, які реалізуються у відносинах аудиторних. В аудиторній комунікації взаємини педагог-студент значною мірою вертикальні, в якомусь сенсі адміністративні, тобто відносини вищестоячого з нижчестоячим. Взаємодії між студентами в аудиторії взагалі не заохочуються, оскільки вони можуть бути розглянуті як порушення дисципліни. Передумовою високої комунікативної активності студентів у позааудиторній діяльності є визнання того факту, що і студенти, і викладачі виступають рівними та рівноправними учасниками комунікації, взаємини тут суто цивільні, більшою мірою неформальні. Студент заохочується до спільної роботи не додатковими кредитами ЄКТС, але виключно цікавістю самого змісту та методик позааудиторної роботи, можливістю вільно обговорювати проблеми, які стоять перед студентами – як суто навчальні та наукові, так і повсякденні, особисті, життєві. Студент отримує можливість самостійно обрати найцікавіший для нього вид діяльності. Правильно відібрана і застосована педагогом методика проведення позааудиторних занять викликає потребу в комунікації, спілкуванні, підвищує якісні характеристики набутих компетентностей без застосування стимулів кредитів ЄКТС.

3. Принцип поєднання колективних та індивідуальних форм роботи. Соціально-педагогічний контекст формування позитивної соціальної спрямованості студентської молоді у позааудиторній діяльності не виключає, але передбачає врахування широкого діапазону різних психосоціальних особливостей студентів. Для частини з них – типових екстравертів і групових комунікаторів – важливим є постійне спілкування у колективі. Для інших – типових інтровертів – важливішою і дієвою є самостійна індивідуальна робота поза групою. В експериментальній групі студентів Київського державного вищого музичного училища імені Глієра завжди є ті, хто буде займатися для того, щоб бути кваліфікованими оркестрантами, відчувати задоволення від формального професійного та неформального спілкування, й ті, хто відчуває задоволення від постійних індивідуальних репетицій, у яких відточує свою професійну майстерність майбутній соліст. Так само, хоч і не до такої міри відчутно і в інших експериментальних майданчиках – є ті, хто сидить днями в бібліотеці, а на практичних за-

няттях намагається, скажімо, розкрутити двигун самотужки, а є ті, хто збирається компаніями за інтересами і намагається створити так само самотужки чи за допомогою педагога робочу групу, яка буде допомагати її членам розібратися зі складними навчальними теоретичними проблемами та спільно відремонтувати той самий двигун.

4. Принцип системності, холізму [2, с. 114; 5]. На жаль, класно-урочна система, яка існує у ВНЗ у вигляді аудиторної діяльності, хибує одним базовим недоліком: відсутністю створення цілісної картини світу. Предмети диференціюються у навчальній роботі на принципі аналізу, тобто цілісна картина світу розділяється, диференціюється на окремі предмети, які і вивчаються. Системність дає можливість об'єднати окремі сутності, відомі з вивчення кожного предмета у цілісну (холістичну) картину світу, суттєво зменшити міждисциплінарні бар'єри. Позааудиторні заняття значно більшою мірою здатні переконати студентів у необхідності створення взаємопов'язаної системи, одночасно і консервативно-стабільної, ґрунтовної, і здатної до динамічного розвитку перебудови, що вимагається майбутньою професійною діяльністю. Наближення до цілісної картини світу створює більші можливості для творчості, розглядати світ не тільки як перелік окремих предметів, але й як об'єкт пізнання та творчості.

Висновки. Важливою передумовою вирішення проблеми організації позааудиторної діяльності студентів вищих навчальних закладів є суттєве підвищення вимог до виховної роботи, активна участь усього колективу навчального закладу у педагогічному забезпеченні вирішення цієї нагальної проблеми.

Список використаних джерел

1. Додонова, Г. В. Аудиторна та позааудиторна робота науково-педагогічних працівників університетів Наддніпрянської України другої половини XIX – початку XX ст. / Г. В. Додонова // Південний архів. Сер.: Історичні науки. – 2008. – Вип. 28-29. – С. 55-60.
2. Зимняя, И. А. Педагогическая психология [Текст]: учеб. для вузов / И. А. Зимняя. – Изд. второе, доп., испр. и перераб. – Москва: Логос, 2000. – 384 с.
3. Изаксон, Х. И. Зерноуборочные комбайны «Нива» и «Колос». – Москва: Колос, 1974. – 336 с.; Х. И. Изаксон Зерноуборочные комбайны «Нива» и «Колос». – 2-е изд., перераб. и доп. – Москва: Колос, 1980. – 416 с.
4. Качкан, В. А. Українське народознавство в іменах: у 2 ч. – Ч.1. – Київ, 1994. – 336 с.; Ч.2. – Київ, 1994. – 288 с.
5. Кремень, В. Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручн. / В. Г. Кремень, В. В. Ільїн. – Київ: Книга, 2005. – 528 с.
6. Оглоблин, О. Володимир Антонович та його історична школа // Олександр Оглоблин. Студії з історії України: Статті і джерельні матеріали. – Нью-Йорк; Київ; Торонто, 1995. – С. 201-218.
7. Холод, Н. И. Формы и методические принципы организации внеаудиторной деятельности студентов по иностранному языку [Текст] / Н. И. Холод, О. С. Егорова. – С. 108-115.
8. Щуркова, Н. А. Новые формы воспитательной работы [Текст] / Н. А. Щуркова // Иностранные языки в школе. – 1994. – № 4. – С. 61-63.

Дата надходження до редакції авторського оригіналу: 12.08.2016

Щукина Е. В. Особенности внеаудиторной деятельности студентов вузов.

Рассматривается проблема организации внеаудиторной деятельности студентов высших учебных заведений в условиях перехода к конкурентной среде рынка труда, роста потребностей в подготовке высококвалифицированных специалистов, налаживании социальных отношений в обществе и требований к организации досуга и отдыха, что обуславливает существенное повышение требований к воспитательной работе.

Ключевые слова: внеаудиторная деятельность, профессиональная подготовка, воспитательная работа, самостоятельная работа, студенческое самоуправление.

Shchukina O. V. Peculiarities of the extracurricular activity of higher school students.

The article deals with the problem of the organization of extracurricular activities of students of higher educational institutions in the transition to a competitive environment, the needs of the growth in the establishment of social relations in the society and requirements for the organization of leisure and rest, resulting in a significant increase in the requirements for educational work.

Key words: extracurricular activities, training, educational work, individual work, student government.